

Nr 559

Av fru Gärde Widemar, om utredning angående orsakerna till butiksstölder.

(Lika lydande med motion nr 446 i Första kammaren)

Med självbetjäningssystemets genomförande i detaljhandeln synes varuhussnatterierna ha ökat starkt. Det totala svinnet inom detaljhandeln beräknas uppgå till 1 % av omslutningen, 300 000 000 kr. Omkring hälften av detta svinn anses härröra från stöld och snatteri. Det rör sig alltså om relativt stora värden som går förlorade genom butiksstölderna. Man kan anta att stölderna ökat eftersom svinnprocenten hållit sig konstant medan varuhanteringen avsevärt förbättrats så att mindre spill uppstår på detta sätt. Den grupp människor som begår denna typ av lagbrott skiljer sig i många avseenden markant från övriga grupper av lagbrytare i samhället.

Majoriteten av dem som avslöjas som varuhussnattare är inte tidigare straffade. De tillhör vanligen inte kategorin asociala, och i de flesta fall kan inga yttre orsaker till eller tecken på missanpassning konstateras. Något behov av vård föreligger i regel inte. Inte heller tycks tillgreppen ha sin orsak i dålig ekonomi. Ett genomgående drag är också att själva avslöjandet med därpå följande utredning i sig upplevs som en mycket allvarlig och skrämmande påföljd. I några fall har personer som avslöjats som snattare begått självmord efter avslöjandet. En annan avvikelse från den vanliga bilden av personer som begår egendomsbrott är att kvinnorna utgör nästan hälften av varuhussnattarna. Brottsligheten bland kvinnorna vid samtliga brottsrubriceringar uppgår endast till 10 % av männens brottslighet. Skillnaden är alltså mycket betydande. Om man gör en åldersgruppering av klientelet finner man att i åldersgruppen 15—25 år svarar kvinnorna för 25 % av förseelserna medan i gruppen 40 år och äldre kvinnorna svarar för mer än 50 % av förseelserna.

Orsaken till att kvinnor i ungefär lika hög grad som män är varuhussnattare är svår att ange. Innebär detta brott en särskild lockelse på kvinnor eller är det fråga om en förskjutning i det allmänna rättsmedvetandet? Vanligen laglydiga medborgare som aldrig skulle överväga att begå ett inbrott tycks i allt högre grad falla för frestelsen att tillgripa de lättåtkomliga varorna i snabbköpsaffärerna. Orsaken kan bl. a. vara att varuhus och affärskedjor upplevs som opersonliga kollektiv som förorsakas liten för-

lust genom tillgreppen. En sådan förskjutning av rättsmedvetandet innebär naturligtvis en oroande utveckling.

Ett förhållande som också bör beaktas är att själva avslöjandet och de sociala konsekvenserna av detta ofta orsakar en förtvivlan som inte står i rimlig proportion till brottets svårighetsgrad.

Inför denna utveckling ter det sig som en angelägen och brådskande uppgift att undersöka de sociala mekanismerna bakom denna typ av brottslighet och att om möjligt finna metoder att förebygga den. Det kan tänkas visa sig att denna typ av brott har ett starkt samband med det sätt på vilket varuhusen exponerar sina varor. I så fall bör varuhusen åläggas att förändra förvaringen av varor på ett sådant sätt att dessa sociala effekter motverkas.

Att genom sådana åtgärder helt förhindra tillgrepp torde dock vara utsiktslöst. I den offentliga diskussionen har ifrågasatts om tillgreppen icke borde kunna avkriminaliseras och i stället betraktas som ett slag av normalt svinn, mot vilket varuhuset självt får skydda sig genom bevakning etc. Av olika skäl måste dock enligt min mening en sådan lösning avvisas. Först och främst torde det vara svårt att godtaga strafffrihet för tillgrepp i butiker men straffa tillgrepp i övriga fall. Härtill kommer att många tillgrepp förövas av ungdomar i tonåren eller därunder. Om samhället skulle avstå från varje form av reaktion mot tillgreppen, måste det befaras att dessa för många ungdomar blir inkörsporten till grövre brottslighet.

Frågan blir då i vad mån samhällsreaktionen mot tillgreppen i fråga kan utformas så att den blir effektiv utan att i det enskilda fallet behöva drabba individen orimligt hårt. En tänkbar lösning kunde vara ett relativt högt bötesbelopp som utdömes som strafföreläggande. Detta skulle innebära en ekonomiskt kännbar påföljd, medan de sociala konsekvenserna som ett domstolsförfarande innebär skulle kunna undvikas.

Vad nu sagts är endast avsett att anvisa *en* tänkbar lösning. Måhända kan andra lösningar visa sig lämpligare. För frågans närmare bedömning är det enligt min mening önskvärt med en utredning av de sociala och psykologiska faktorer som medverkat till såväl butikstöldernas ökning som klientelens sammansättning. Utredningen bör med hänsyn till den oroande utvecklingen ske snarast möjligt.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer jag,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär utredning av butikstöldernas sociologiska och psykologiska bakgrund samt om lämpliga åtgärder för att motverka förekomsten av dessa brott.

Stockholm den 25 januari 1968

Ingrid Gärde Widemar (fp)